

**Дарсан кӀул: ЮСУФ БАЗУТАЕВ «Вардин девлет»**  
(1948-1993)

Юсуф Минатуллаевич Базутаев 1948-пи йисан Табасаран райондин Тивак гъулаь бабкан гъахъну. 1980-пи йисан Москвайиь айи М.Горькийдин ччвурнахъ хъайи литературайин институт ккудубкӀну, думу сифте багъри гъулан мектебдиь мялимди гъилихну. Саб вахтналан думу, чан хизанра хъади, Мягъячгъалайиз удучӀвну гъафну ва садшвнуд йисан Дагъустан радиойин табасаран чӀалнан передачайирин редакторди, хъасин дагъустан писателарин Союздин секретарди, дидин къяляхъ табасаран чӀалниинди тазади удубчӀвуз хъюгъю бицӀдариз вуйи «Ппази» кӀуру журналин редакторди гъилихну.

1976-пи йисан Ю. Базутаевдин «Хъадукран мархъ» кӀуру сабпи китаб удубчӀвну. Дидхъанмина дугъан дерин фикрарин ва назук гъиссарин кунцӀариз ухшар вуйи китабар гизаф удучӀвну («Уьмрин гъар», «Сикинсузвал», «Мюгъюббатдин чӀал», «Байвахтнаан сюгърин жилгъа», «ЮкӀв либхура», «Уьмрин геренар», «Узу малайик дарза», «Йиз дуст гвачӀин» ва ж.). «Узу малайик дарза» гъварчнаь эсерар къюб чӀалниинди – оригиналиь, яна табасаран чӀалниинди, ва таржумайиь – урус чӀалниинди тувна. «Йиз дуст гвачӀин» кӀуру кӀул али шиърарин гъварч, урус чӀалназ илтӀибкӀну, Москвайиь «Современник» издательствойиь чап гъапӀну.

Ю. Базутаевди гъам табасаран прозайин («Вичар», «Жигули», «Гурдай» ва гъ. ж. эсерар), гъам драматургияйиь («Гъала») ахъю метлеб айи ирс гъибтну. Ахъю бедбахтвали литературайин аьршдиз тикди удучӀвуримбу писателин тӀирхувал къатӀ гъапӀну. «1993-пи йисан 23-пи февральиь Юсуф Базутаев хабарсузди ихъ арайиан гъушну. Гъяйифки, къисматну ухъуз мялум дарди гъузу шаирин кӀваь айи ниятар, хиялар уьмриз хуз мумкинвал тувундар, амма диди дугъаз туву жикъи уьмрин геренар чан поэзияйин ирснаь ва инсанарин арайиь, Жилин зиин ихъ халкъ илмиди, чӀивиди гъузди,»- гъибикӀну писателикан ихъ жара ахъю шаир Шамил Къазиевди.

**Вардин девлет**

Агъ, багъри чӀал, агъ баркаван,

Фици хъидар ув'ин гъяйран!

Дугъриданра ккебгъур уву

Сюгъюрчи ва аьндар ву.

Гъарсаб гафназ сурат а чан,

Гъарсаб ву гъаш – якъут, мержан...

Гъйран шлу акв туври айтлан,  
Гъарсабдик ка чан шад лишан.

Гъибихъганси марци гъизил,  
Гъар гафниин шулза рази,  
Са-сабди дисурза гагъаъ –  
Аьлаамат а гъарсаб гафнаъ.

Ихъ абйири гъюбхю хазна,  
Магъа узухъна гъи тувна.  
Кюгъне ва сагъ члал жюр'этлу,  
Буза ув'инди девлетлу.

Гирами дуст, бабан члал ихъ  
Яв, йиз – вардин девлет вуйихъ,  
Яв пайра ка, явра ву бахт,  
Гъуз гафариз туври кымат.

### **Суалар:**

- Шаири багъри члалнахъна вуйи ккунивал фицдар гъиссариинди улупура?
- Шиърин асас мяна фу ву ва дидиз «Вардин девлет» клуру ччвур гъаз тувна?
- Дюн'яйиъ гирами гафар гизаф а, фици фикир аплурава, гирами гафарикан варитлан гирамидар вуди дада, ВАТАН, БАБАН ЧЛАЛ ГЪАЗ ГЪИСАБ АПЛУРА?
- Фици фикир аплурава, вари халкъдин девлет – бабан члал уьбхбан бадали, ухъу гъаплну ккунду?
- Шаирин уъмрикан ва яратмиш аплбарикан фу аьгъячвуз?

### **Абйирин мисаларин мяна ачухъ аплинай.**

\*Бабан члал ширин мутму ву.

\*Чан дадйиз гъюрмат дараплрури, жарарин затра гъюрмат дараплур.

\*Гъютлрахъмиз чан зазаригъ ккунду.

Юсуф Базутаевдин «Ватан» к1уру литературайин махъв урхай ва дидин анализ апл1инай.

**Суалар :**

- Хюрчабан Нюгъ Мясум паччагъдин жилариина фици адахънийи?
- Хюрчабан Нюгъ Магъийихъди эвлемиш духъну чаз ккуниси гъахънушра, дугъан юк1в гъаз сикинди дайи?
- Ватан варидариз багъа вуйиб махъвраъ фицдар мисалариинди улупна?
- Махъвраъ Нюгъди багъри Ватандихъна, бабахъна вуйи ккунивал улупнайи ц1арар агай ва урхай.
- Учву Ватандикан гъурху шиърар кудухай.
- «Жан йиз гюзел Ватан» ччвур али биц1и ихтилат бик1ай.